

«حلقات»

درس 4

استاد: حجت‌الاسلام والمسلمین علم الهدی
آموزشیار: آقای طیبی

مقدمه

شهید صدر(ره) در مبحث اقسام دلیل شرعی، ضمن بیان سه قسم برای دلیل شرعی، برخی احکام دلیل مجمل را بیان فرمودند.

این درس به بیان شرایط دلیل نص پرداخته و دو رکن نص بودن یک دلیل را مورد بررسی قرار می‌دهد و همچنین دو دلیل از دلایل حجیت ظواهر را ذکر می‌نماید.

یادگیری این درس می‌تواند ما را با بهترین نوع دلیل از حیث دلالت (دلیل نص) آشنا کند.

در مبحث حجیت ظواهر نیز آشنایی با این دو دلیل می‌تواند زمینه ساز گزینش بهترین دلیل در این مبحث شود که ثمرات زیادی در پی خواهد داشت.

مطالعه اجمالی مبحث مدلول تصوری و مدلول تصدیقی در حلقه ثانیه، به فهم بهتر این درس کمک خواهد کرد.

متن درس

و اما النص فلا شك في لزوم العمل به و لا يحتاج إلى التعبد بحجة الجانب الدلالي منه إذا كان نصاً في المدلول التصوري، و المدلول التصديقي معاً.

دليل حجية الظهور:

و اما الظاهر فظهوره حجة و هذه الحجة هي التي تسمى بأصالة الظهور، و يمكن الاستدلال عليها بوجوه:

الوجه الأول: الاستدلال بالسنة المستكشفة من سيرة المشرعين من الصحابة، و أصحاب الأئمة عليهم السلام حيث كان عملهم على الاستناد إلى ظواهر الأدلة الشرعية في تعيين مفادها، و قد تقدم في الحلقة السابقة توضيح الطريق لإثبات هذه السيرة.

الوجه الثاني: الاستدلال بالسيرة العقلائية على العمل بظواهر الكلام، و ثبوت هذه السيرة عقلاً مما لا شك فيه لأنه محسوس بالوجدان، و يعلم بعدم كونها سيرة حادثة بعد عصر المعصومين إذ لم يعهد لها بديل في مجتمع من المجتمعات، و مع عدم الردع الكاشف عن التقرير و الإمضاء شرعاً تكون هذه السيرة دليلاً على حجية الظهور.

حجیت دلیل نص

بهترین نوع دلیل از حیث دلالت، «دلیل نص» یا همان «قطعی الدلاله» است.

شرایط : دلیل نص باید آنها مفید یک معنا باشد و هیچ معنای محتمل دیگری حتی خلاف ظاهر، درباره آن مطرح نباشد. دلیل نص باید از دو جهت نص باشد :

نکاتی پیرامون دلیل نص

1. زمانی یک دلیل در جانب مدلول تصویری، نص می شود که همه مفردات آن کلام فاقد اجمال باشد و دارای معنای واحد باشند و هیچ احتمال دیگری هر چند خلاف ظاهر درباره مفردات آن مطرح نباشد.

مثال عرفی : اگر مولا بگوید «لا شک فی وجوب الصلوة علیک» در این صورت:

معنای کلمه "وجوب" به خصوص با وجود "لاشک" کاملاً روشن است و هیچ تسامحی در مدلول تصویری آن وجود ندارد.

در کلمه "صلوة" نیز مدلول تصویری مشخص است و معنای دیگری محتمل نمی‌باشد.

نتیجه : تمام مفردات کلام فاقد اجمال بوده و نص می‌باشند.

2. زمانی یک دلیل در جانب دلالت تصدیقی نص می‌شود که مراد و غرض متکلم،

یقینی باشد. برای مثال اگر در کلام صیغه امر به کار رفته باشد، در این صورت باید بودن متکلم در مقام انشاء طلب مولوی، به طرز قطعی احراز شود. اما اگر مراد و غرض متکلم با استناد به ظاهر حال او مشخص شود، دلالت تصدیقی این کلام یقینی نخواهد بود.

مثال : اگر ندانیم که قصد متکلم از بیان امر، تهدید است یا طلب یا هزل، ولی با توجه

به ظاهر حال متکلم و از باب اصالت تطابق بین دلالات ثلاث (تطابق بین مراد جدی و مراد استعمالی) که یک امر ظاهر حالی عرفی است، استناد کنیم که متکلم در مقام بیان است، در این صورت دلالت تصدیقی، یقینی نیست و مستفاد از یک امر ظاهر است.

3. هر دلیلی از دو جهت مورد بررسی قرار می‌گیرد:

الف) جنبه سندی

ب) جنبه دلالی

مراد از دلیل نص : آنچه که یک دلیل را نص می‌کند، مفید قطع بودن آن از حیث

دلالت است و این که هیچ گونه شک و شبهه‌ای در آن نباشد و به اصطلاح قطعی الدلالة باشد.

اما از حیث سند ممکن است یک دلیل نص، یقینی نباشد. بنابراین پس امتیاز دلیل نص فقط در بعد دلالتی آن است، اما در جهت سند ممکن است یقینی باشد یا نباشد.

4. دلیل نص از حیث دلالت قطعی است، از این رو حجیتی ذاتی دارد و نیازی به جعل حجیت تعبدی از ناحیه شارع ندارد؛ زیرا حجیت تعبدی زمانی جعل می شود که علم وجود نداشته باشد. اما چون در دلیل نص، علم به مدلول کلام وجود دارد نیازی به جعل حجیت تعبدیه نیست.

البته ممکن است دلیل نص از جانب سند قطعی نباشد و از این جهت نیاز به جعل حجیت تعبدی داشته باشد.

sco1:10:28

حجیت ظواهر

مراد از أصالة الظهور: با استناد به أصالة الظهور می توان ظاهر کلام متکلم را به او و نیز ظاهر حال را به ذوالحال نسبت دهیم.

مثلاً: اگر بعد از صدور امر از طرف مولا، نسبت به بودن او در مقام بیان طلب مولوی یا در مقام تهدید شک کردیم، می توان با تمسک به ظهور حال او، کلامش را حمل بر انشاء طلب مولوی کرد. پس با تمسک به أصالة الظهور، وضعیت، مراد و مفاد کلام ذوالحال یا ذوالمقال کشف می شود.

دلایل حجیت ظواهر

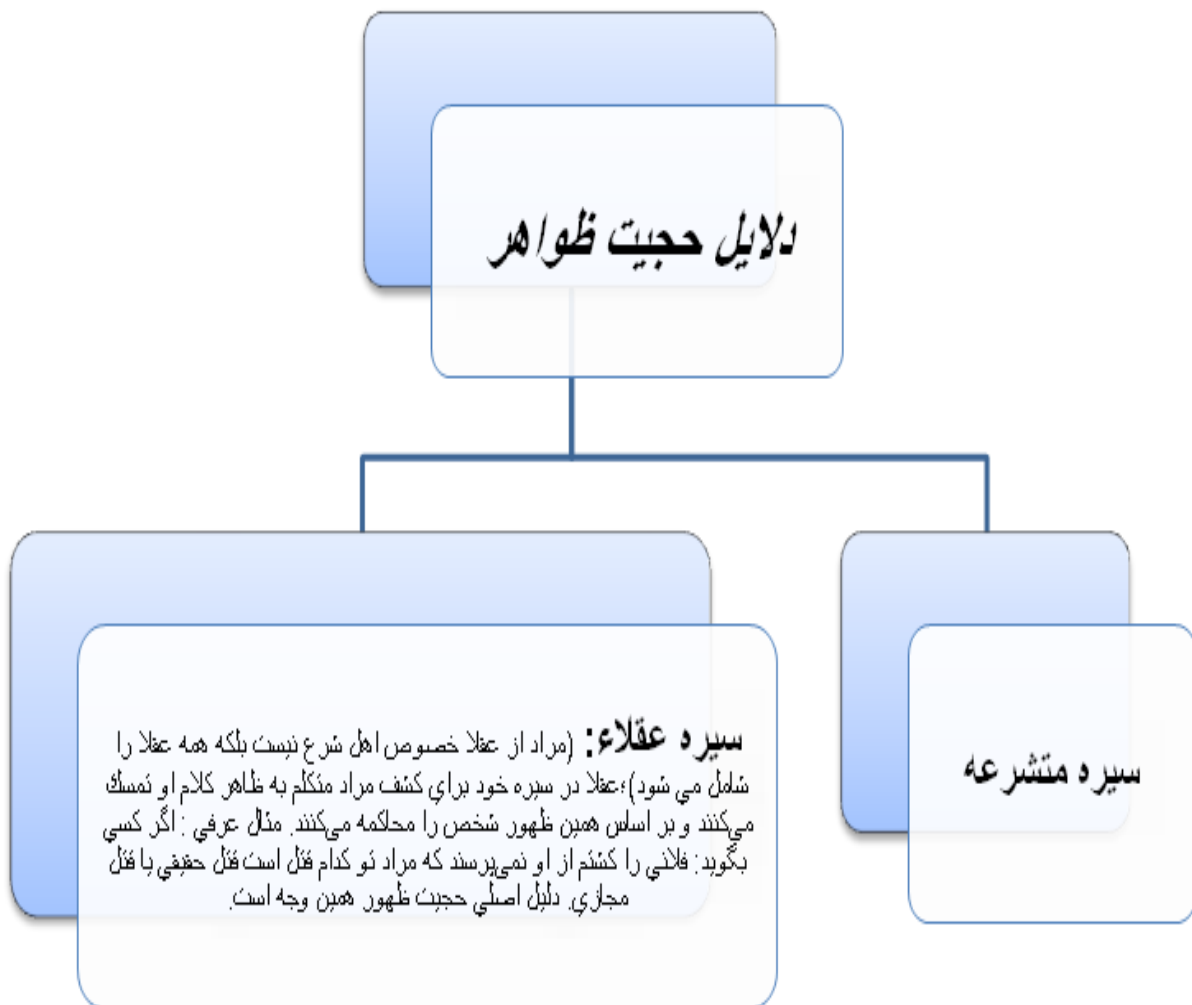
سه دلیل می توان برای حجیت ظواهر ارائه کرد که در این درس به بیان دو دلیل پرداخته و دلیل سوم در درس آینده بررسی خواهد شد.

دلایل حجیت ظواهر

سیره عقلاء

سیره منتشره : اصحاب ائمه با استناد به ظواهر کتب و سنت، مراد شارع را از کتب و سنت بدست می‌آوردند. این سیره عملی اصحاب نشان دهنده این است که آنها این سیره را از معصوم آموخته بودند و این بک سنت الهی بوده که در میان آنها شکل گرفته است. (۱۸:۵۱)

Sco2 : 18:52

نکته

اشکال: در بحث سیره عقلانی این اشکال مطرح می شود: از یک طرف این سیره نیاز به امضای شارع دارد و از طرف دیگر معلوم نیست که در زمان معصومین هم رایج بوده باشد

تا بتوانیم بگوییم چون این سیره در مرتب (محل دید) و مسمع (محل شنیدن) معصومین بوده و آن را امضاء فرموده‌اند، پس بلاین امضاء حجت می‌شود.

جواب : این سیره را به عقلای زمان معصوم هم می‌توان نسبت داد و مدعی شد که در آن زمان نیز عمل به حجیت ظواهر توسط عقلای مرسوم بوده است. چون هیچ سیره‌ای نمی‌تواند جایگزین سیره عمل به ظواهر شود و در هیچ کدام از جوامع بشری نیز نمی‌توان سیره ای غیر از سیره عمل به ظواهر برای کشف مراد متکلم شناسایی کرد. بنابراین روش عقلا در کشف مراد متکلم از زمان پیدایش تکلم، اعتماد به ظاهر کلام بوده است.

Sco3: 26:15

چکیده

1. بهترین نوع دلیل از حیث دلالت، دلیل نص یا همان قطعی الدلالة است که باید یک معنا داشته باشد و هیچ احتمال دیگری حتی خلاف ظاهر، درباره معنای آن مطرح نباشد.
2. دلیل نص باید در جانب مدلول تصویری و مدلول تصدیقی، نص باشد.
3. زمانی یک دلیل در جانب مدلول تصویری نص می‌باشد که همه مفردات آن کلام فاقد اجمال بوده و دارای معنای واحد باشند.
4. زمانی یک دلیلی در جانب دلالت تصدیقی آن نص است که مراد و غرض متکلم، یقینی باشد.
5. امتیاز دلیل نص فقط در بعد دلالتی آن است، اما در جهت سند ممکن است مانند دلیل ظاهر و مجمل، یقینی باشد یا نباشد.
6. دلیل نص چون از حیث دلالت قطعی است، حجیتی ذاتی دارد و نیازی به جعل حجیت تعبدی از ناحیه شارع ندارد.
7. با استناد به أصالة الظهور می‌توان ظاهر کلام متکلم را به او و ظاهر حال را به ذوالحال نسبت داد.
8. برای حجیت ظواهر می‌توان سه دلیل ارائه کرد که در این درس دو دلیل (سیره متشرعه و سیره عقلائیه) بیان می‌شود.
9. در بحث سیره عقلائیه این اشکال مطرح می‌شود که این سیره نیاز به امضای شارع دارد. در پاسخ به این اشکال باید گفت که این سیره را به عقلای زمان معصوم نیز می‌توان نسبت داد.

